

Мукачівський державний університет
Кафедра психології
Малопольський державний університет імені Вітольда Пілецького в Освенцімі
Університет прикладних наук в м. Ельблонг
Пряшівський університет
Волинський національний університет ім. Лесі Українки

Становлення особистості: персоногенетичний контекст

Збірник тез доповідей

III Міжнародної науково-практичної конференції

Україна, Мукачево 23-24 квітня 2025 р.

УДК 159.923.2:159.922(043.2)

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет Науково-технічною радою
Мукачівського державного університету (Протокол № 3 від 23.05.2025 р.)*

C11

Становлення особистості: персоногенетичний контекст: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції, 23-24 квітня 2025р., м. Мукачево / ред. кол. Л. І. Капітан (гол. ред.) та ін. Мукачево: Вид-во МДУ, 2025. 157 с.

Редакційна колегія:

Капітан Л. І. – д. істор. н., професор (голова); Туріс І. Ю. – к. філол. н., доцент;
Корнієнко І. О. – д. психол. н., професор; Щербан Т.Д. – д. психол. н., професор; Брецько
І. І. – к. психолог. н., доцент; Воронова О. Ю. – к. психолог. н., доцент.

ТЕТЯНА ЩЕРБАН
доктор психологічних наук,
професор кафедри психології
Мукачівський державний університет

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА

У сучасному освітньому просторі викладач закладу вищої освіти виконує не лише роль транслятора знань, а й стає фасилітатором, ментором, модератором освітнього процесу. У зв'язку з цим комунікативна компетентність набуває статусу ключової професійної компетенції, яка визначає якість взаємодії зі студентами, колегами, адміністрацією та ширшим соціальним середовищем.

Реалії сьогодення – цифровізація освіти, гібридні й дистанційні формати навчання, багатокультурність студентського середовища, потреба в інклюзивності, а також вплив воєнних дій на психоемоційний стан учасників освітнього процесу – вимагають від викладача не лише високого рівня професійної підготовки, а й здатності ефективно й етично комунікувати в різноманітних, часто кризових умовах.

Комунікативна компетентність дозволяє викладачеві: створювати довірливе та безпечне освітнє середовище; своєчасно зчитувати потреби студентів; уникати або конструктивно вирішувати конфлікти; забезпечувати академічну доброчесність; підтримувати мотивацію до навчання через якісну зворотну комунікацію. Особливої значущості набуває ця компетентність у формуванні так званої «педагогіки партнерства», коли викладач і студент виступають рівноправними суб'єктами навчання. Без належно сформованих навичок міжособистісної комунікації реалізація цього підходу є фактично неможливою.

Таким чином, розвиток комунікативної компетентності має розглядатися як стратегічний напрям професійного становлення викладача, що безпосередньо впливає на якість вищої освіти в Україні.

Питання розвитку комунікативної компетентності активно досліджуються українськими та зарубіжними науковцями [1; 2; 3]. У роботах наголошується на її структурних компонентах: мовленнєвих, соціокультурних, емоційно-етичних, стратегічних. Дослідження демонструють, що викладачі з високим рівнем комунікативної компетентності краще адаптуються до змін, ефективніше формують навчальне середовище і підтримують партнерську взаємодію зі студентами.

З'ясувати роль та особливості прояву комунікативної компетентності у професійній діяльності викладачів вищої школи, а також виявити зв'язок між рівнем розвитку цієї компетентності та ефективністю педагогічної взаємодії зі студентами.

У дослідженні було охоплено 42 викладачі закладів вищої освіти (різного віку, педагогічного стажу та профілю підготовки), а також 180 студентів, які навчалися в них. Для оцінки рівня комунікативної компетентності та її

Становлення особистості: персоногенетичний контекст: збірник тез доповідей 23-24 квітня 2025 р.

ефективності в професійній діяльності використовувалися кілька методів: анкетування та спостереження.

Анкетування викладачів проведено з метою самооцінки комунікативної компетентності (включаючи компоненти: мовленнєва культура, емпатія, вміння слухати, аргументовано висловлювати думки, використовувати невербальні засоби спілкування, адаптуватися до різних аудиторій). Анкетування студентів реалізовано для оцінки якості педагогічної взаємодії (зокрема критерії: зрозумілість викладення, повага до думки студента, відкритість до діалогу, емоційний комфорт).

Спостереження за проведенням занять – для аналізу реальних проявів комунікативної поведінки (використання зворотного зв'язку, педагогічна тактовність, реакція на труднощі чи запитання студентів). Отримано такі ключові результати: 76% викладачів з високим рівнем комунікативної компетентності систематично використовували відкриті запитання, стимулювали діалог, демонстрували активне слухання та зворотний зв'язок, що сприяло формуванню довірливого навчального середовища.

Студенти цих викладачів відзначили: вищий рівень задоволеності навчальним процесом (за шкалою від 1 до 5 – середній бал 4,7); краще розуміння матеріалу; більшу готовність висловлювати власні ідеї на парах; емоційну підтримку у складних ситуаціях.

Викладачі з середнім або низьким рівнем комунікативної компетентності (24%) мали тенденцію до формалізованого викладу матеріалу, демонстрували менш виражену гнучкість у спілкуванні та рідше підтримували зворотний зв'язок зі студентами. Студенти цих викладачів частіше повідомляли про: тривожність на заняттях; відсутність мотивації до активної участі; непорозуміння через стиль спілкування.

Встановлено статистично значущий позитивний кореляційний зв'язок між рівнем розвитку комунікативної компетентності викладача та студентською оцінкою якості взаємодії ($r = 0,61$; $p < 0,01$). Це свідчить про те, що саме комунікативні здібності, а не лише фахова обізнаність, визначають рівень ефективності освітньої взаємодії.

Комунікативна компетентність є невід'ємною складовою професійної майстерності викладача. Вона значною мірою визначає успішність освітнього процесу, рівень довіри між учасниками навчання та готовність студентів до активної взаємодії. Системна робота над розвитком комунікативної компетентності (зокрема, шляхом тренінгів, супервізії, саморефлексії) має стати пріоритетом у підвищенні кваліфікації педагогічних кадрів.

Література:

1. Корніяк О. М. Комунікативна компетентність як визначальний чинник професійного самоздійснення викладача вищої школи. *Актуальні проблеми психології. Т. VI: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія*. 2016. Вип. 16. С. 82–92.
2. Гарань Н. С., Сипченко О. М., Чернякова О. В., Гончарова Н. В. Веб-квест технології у професійній підготовці майбутніх фахівців. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2021. № 1(100). С. 25–34.
3. Нестеренко Л., Кучерова О. Визначення компонентів комунікативної компетентності науково-педагогічних працівників. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип 40, Том 2. С. 261-266.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>